Sociaal en Cultureel Planbureau

Analyse mogelijke verbeteringen van het verdeelmodel voor het inkomensdeel van de Participatiewet

Sociaal en Cultureel Planbureau

SCP Notitie

Inlichtingen bij
Arjan Soede
a.soede@scp.nl

Maroesjka Versantvoort
m.versantvoort@scp.nl

Datum
12 juni 2014

Kenmerk
/

C.c.

Aan: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Betreft: Analyse mogelijke verbeteringen van het verdeelmodel voor het inkomensdeel van de participatiewet

Aanleiding

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft besloten dat de verdeling van het I-deel van de Participatiewet gebeurt op basis van het multiniveaumodel dat door het SCP ontwikkeld is (Soede en Versantvoort 2014). Hiervoor is in februari 2014 een model opgeleverd.

In de achterliggende maanden zijn diverse suggesties gedaan ter verbetering van dit model. Omdat begin juni de exacte specificaties van het model bekend gemaakt moeten worden ten behoeve van het wetgevingstraject, kan slechts een klein deel hiervan worden meegenomen bij de verdeling van het budget voor 2015. De overige suggesties ter verbetering van het model zullen daarom eind 2014/begin 2015 onderzocht worden en mogelijk gebruikt worden bij de verdeling van het budget voor 2016.

In deze notitie wordt verslag gedaan van enkele mogelijke verbeteringen van het model voor de verdeling van 2015. De gedane suggesties betreffen:

- Verbetering maatstaf woningen met bijvoorbeeld het onderscheid goedkope/dure huurwoningen en/of sociale/particuliere huur;
- Meenemen van een aantal extra arbeidsmarktindicatoren uit de Atlas voor gemeenten;
- Advies over de opname van de gemiddelde WOZ-waarde in het model;
- Advies over hoe om te gaan met verschillende verdeelsystematieken voor kleine, middelgrote en grote gemeenten;
- Advies over middeling historische verdeelmaatstaf, bijvoorbeeld door het gemiddelde van t-2, t-3 en t-4 te nemen;

De eerste drie suggesties betreffen mogelijke verbeteringen in het multiniveaumodel zelf. De laatste betreffen de verhouding tussen de budgettenvoor grote en kleine gemeenten en de vraag in hoeverre via een duidelijke standaard c.q. correctie de verdeling naar gemeentegrootte vastgesteld dient te worden.

Huidige model

In deze notitie worden mogelijke verbeteringen van het model beschreven. Het gaat hierom model B zoals dat beschreven staat op pagina 45 ev. van het eerdere SCP-rapport. In deze notitie zullen we dit als het 'huidige model' benoemen. Een belangrijk verschil is echter wel dat het hier gaat om de zogenoemde 'Corop-variant' zoals beschreven op de pagina's 50 en 90 van het rapport. In overleg met de VNG heeft de Staatssecretaris van SZW besloten dat de voorkeur uitgaat naar deze variant (Kamerbrief 'Verdeelmodel inkomensdeel en participatiebudget vanaf 2015', dd 15 mei 2014).

Een ander verschil is dat de Staatssecretaris van SZW in overleg met de VNG inmiddels een overgangsregime heeft vastgesteld. Als gevolg daarvan geldt voor 2015 dat de gemeentelijke budgetten voor 50% op basis van het model vastgesteld worden en voor 50% op basis van de uitgaven in het jaar t-2. De 50% die op het model is gebaseerd is inclusief de eerdere inbouw van de historische component voor kleine en middelgrote gemeenten. Gemeenten met minder dan 15.000 inwoners worden per saldo dus voor 100% historisch verdeeld, gemeenten met meer dan 40.000 inwoners voor 50%. Voor gemeenten daartussen wordt een glijdende schaal gebruikt.

In het rapport van afgelopen februari is zowel een model opgeleverd inclusief als exclusief de nieuwe doelgroep van de participatiewet. Vanwege de nog relatief kleine omvang van de nieuwe doelgroep zijn de verschillen tussen deze twee modellen klein. Voor de analyses in deze notitie is mede daarom gebruik gemaakt van het model en de gegevens exclusief de nieuwe doelgroep. Zodoende kunnen de modellen en de resultaten zuiver vergeleken worden. De data voor het model hebben bijgevolg betrekking op de jaren 2010-2012. In het gebruikte model in deze notitie is – mede om dezelfde reden - ook nog geen rekening gehouden met de invoering van de Wet hervorming kindregelingen. In het definitieve model voor 2015 zal de variant inclusief de nieuwe doelgroep gebruikt worden en zal uiteraard ook de Wet hervorming kindregelingen in de budgetten verwerkt worden. Bij de definitieve berekening van de budgetten zullen ook de meest recente data gebruikt worden.

Om de effecten voor de herverdeling te meten is gesimuleerd dat dit model gebruikt zou worden voor het budgetjaar 2012. Daarbij is dus de corop-variant van het model gebruikt en verondersteld dat het overgangsregime voor 2015 ook voor 2012 zou hebben gegolden. In dit geval zou het absolute herverdeeleffect (financieel resultaat) in 2012 gemiddeld 8,6% zijn geweest. Het ex-ante herverdeeleffect bedraagt gemiddeld 4,8%. In bijlage B, tabel 1 worden deze herverdeeleffecten in meer detail uitgesplitst. Voor uitleg van beide begrippen wordt verwezen naar bijlage A.

Uitsplitsing huurwoningen

In het huidige model wordt het wonen in een huurwoning als een risicofactor voor bijstand gezien. Hierbij worden alle huurwoningen hetzelfde behandeld. Voor het onderzoek is onderzocht in hoeverre een uitsplitsing in sociale huur en particuliere huur het model verbetert en in hoeverre de waarde van de woning daarbij een rol speelt. De verwachting is dat wanneer de budgetverdeling meer gedifferentieerd

wordt en gebaseerd op het type huurwoning, deze meer overeen zal komen met de werkelijke bijstandskansen van mensen in gemeenten.

Alhoewel het kenmerk 'huurwoning' een redelijk duidelijk begrip lijkt, zijn er wel meetproblemen. In het model dat in februari is opgeleverd, was de indicator 'huurwoning' gebaseerd op de administratie van de belastingdienst. De belastingplichtige c.q. toeslagontvanger geeft hierbij aan of hij huurt of een koopwoning bezit. Bij de belastingdienst is echter niet bekend of iemand in een sociale huurwoning woont of dat hij particulier huurt.

Dit gegeven (sociale huur of particuliere huur) is wel te achterhalen als wordt gekeken naar het adres waar het huishouden woont. Het CBS heeft een adressenregister waarin geregistreerd staat of een adres een huurwoning of een koopwoning betreft en of het gaat om sociale dan wel particuliere huur. Voor 94% van de huishoudens komt de koop- of huursituatie volgens beide indicatoren precies overeen. Maar bij ongeveer 6% is er een afwijking. Dit kan het geval zijn als iemand (bv een student) een deel van een woning huurt terwijl de eigenaar in de rest van het pand woont. Ook kan het zijn dat iemand volgens de belastingopgave een koopwoning bezit, terwijl hij of zij feitelijk huurt. Dit komt voor in het geval dat iemand pas gescheiden is. In die zin kan de indicator op basis van het adres van de woning tot een mismatch leiden met betrekking tot de feitelijke situatie van het huishouden.

Onderstaande tabel geeft de schattingsresultaten van het verklaringsmodel waarin de variabele huurwoning is aangepast op basis van enkele varianten. Daarin is het verschil te zien tussen het effect van huurwoning op basis van de belastingdienst (variant A) en die op basis van adresgegevens (variant B). Het effect van huurwoning is wat groter bij gebruik van de belastingdienstgegevens (2,37 in plaats van 2,10). Dit suggereert dat de indicator van de belastingdienst een relevantere maatstaf is om de bijstandskans te voorspellen dan de adresindicator.

Om onderscheid te maken naar typen huur maken we gebruik van de CBS-adresindicator. De variant C laat hiervan de resultaten zien. Deze heeft betrekking op alleen de uitsplitsing naar sociale en particuliere huur. Variant D laat het effect van een verdere uitsplitsing zien, waarbij ook onderscheid is gemaakt naar de hoogte van de WOZ-waarde van de woning. Zowel voor sociale huur als voor particuliere huur is daarbij gekeken of de waarde van de woning groter of kleiner is dan 150.000 euro.

De effecten en de grootte van de tekens van de verschillende analyses zijn plausibel. Het gegeven dat iemand in een sociale huurwoning woont, is het meest bepalend voor de kans op bijstand. De kans op bijstand is het hoogst voor mensen in een sociale huurwoning met een waarde beneden de 150.000 euro en het laagst voor mensen in een particuliere huurwoning met een waarde boven de 150.000. Voor mensen in een sociale huurwoning met een waarde boven de 150.000 is de kans op bijstand hoger dan die in een particuliere huurwoning met een lagere waarde. Uit statistische toetsen blijkt dat de parameters van de vier categorieën significant verschillend zijn.

Tabel 1. Schattingsresultaten met betrekking tot de indicatoren voor huur, in diverse varianten, (de overige parameters zijn weggelaten)

	Model 2012 Variant A Coeff.(p-waarde)	Model 2012 Variant B Coeff.(p-waarde)	Model 2012 Variant C Coeff.(p-waarde)	Model 2012 Variant D Coeff.(p-waarde)
Huurwoning[c.] indicator belastingdienst	2,37 (0,00)			
Huurwoning- indicator op basis adres		2,10 (0,00)		
Huurwoning- sociaal-onder 150.000 euro			2,29 (0,00)	2,47 (0,00)
Huurwoning- sociaal-boven 150.000 euro				2,15 (0,00)
Huurwoning- particulier-onder150.000 euro			1,27 (0,00)	1,70 (0,00)
Huurwoning- particulier-boven 150.000 euro				1,07 (0,00)

Bron: SCP-verdeelmodel Participatiewet

Het uitsplitsen van de huurwoning in twee dan wel vier categorieën heeft gevolgen voor de verdeling. Als alleen uitgesplitst wordt naar sociale en particuliere huur stijgt het gemiddelde herverdeeleffect (financieel resultaat) van 8,6% naar 8,9%. Het ex-ante herverdeeleffect neemt dan toe van 4,8 naar 5,1%. De verdere uitsplitsing naar waarde van de woning laat het financieel resultaat gemiddeld iets kleiner worden, maar het is nog steeds iets hoger dan in het huidige model (8,7%). Ditzelfde geldt voor het ex-ante herverdeeleffect. Een belangrijke observatie is dat de uitsplitsing vooral ook gevolgen heeft voor de steden met meer dan 250.000 inwoners. Bij deze groep stijgt het gemiddelde negatieve herverdeeleffect van gemiddeld 2,2% naar 4,2%.

Theoretisch gezien achten wij het zinvol om de huurwoningen uit te splitsen, maar dit leidt wel tot grotere herverdeeleffecten. Ook heeft de uitsplitsing juist voor de grote steden negatieve gevolgen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de verschillen tussen de indicator van de belastingdienst en de adres-indicator juist bij de grote steden tot verstoringen leiden. Een alternatieve verklaring is gelegen in de relatie tussen herverdeeleffecten, modelopzet en uitgaven in het verleden. In het oude model dat in de afgelopen jaren werd gebruikt, werd de indicator huurwoning zonder nadere uitsplitsing gebruikt. Mogelijk zijn budgetten en uitgaven de afgelopen jaren meer naar elkaar toegegroeid. Wijziging van indicatoren leidt dan vermoedelijk tot grotere discrepanties hierin (en daarmee tot grotere herverdeeleffecten).

Er zijn pogingen gedaan om hierin meer inzicht te krijgen in de verschillen tussen de indicatoren door onder andere in overleg te treden met het CBS, maar door het korte tijdsbestek waarin deze notitie gemaakt moest worden, bleek het niet mogelijk te zijn om hiervoor een afdoende verklaring te geven. Daarom is besloten om in het model voor 2015 deze uitsplitsing niet te maken en bij de volgende verbeteringsslag eind 2014/begin 2015 dit punt weer op te pakken.

Indicator gemiddelde WOZ-waarde wijk

Het SCP heeft de vraag gekregen of de indicator 'WOZ-waarde van een wijk' wel een passende indicator is. Is het rechtvaardig wanneer mensen in Amsterdam (waar de WOZ-waarde relatief hoog is) ceteris paribus een lagere bijstandskans worden toegedicht dan dezelfde mensen in Hoogezand (waar de WOZ-waarde

relatief laag is)? Bij deze vraag kan de kanttekening worden geplaatst dat de WOZ-waarde van een wijk niet alleen wordt bepaald door het soort woningen (deze kunnen in theorie gelijk zijn in Amsterdam en Hoogezand), maar ook door de vraag naar die woningen in de specifieke wijk. Deze vraag is afhankelijk van de relatieve aantrekkelijkheid van wonen in die wijk, zo veronderstellen we. Die aantrekkelijkheid wordt mede bepaald door factoren als het type huishouden dat er woont, de aanwezigheid van groen of industrie, de aanwezigheid van criminaliteit, het voorzieningenniveau, en de werkgelegenheid. Ons model laat zien dat de bijstandskans lager is voor mensen die wonen in wijken met hogere WOZ-waarden. Dit kan verklaard worden doordat een aantrekkelijker woonomgeving (tot uiting komend in de hogere WOZ-waarde) veelal samenhangt met meer werkgelegenheid in de buurt en een grotere leefbaarheid van de omgeving. Beide aspecten zorgen voor een lagere bijstandskans.
Het multiniveaumodel houdt ook rekening met verschillen in Corop-regios. Zodoende wordt gecorrigeerd voor verschillen in bijstandskansen tussen regio's die niet door de andere indicatoren meegenomen worden. Verschillen in bijstandskansen tussen regio's waarin dezelfde typen woningen voorkomen, worden zodoende ook door opname en honorering van het Corop-effect afgedekt.

In het huidige model is de gemiddelde WOZ-waarde opgenomen. Dit betekent dat als de huishoudenssamenstelling van twee buurten volledig gelijk is, en de WOZ-waarde in de ene buurt 10.000 euro hoger is, de kans op bijstand van de huishoudens in die buurt ongeveer 3% lager is. Het kan zijn dat procentuele verschillen een betere verklaringskracht hebben. Het verschil tussen 300.000 en 310.000 euro zal immers relatief kleiner zijn dan het verschil tussen 150.000 en 160.000 euro. Het is in dat geval raadzaam om te kijken naar relatieve WOZ-waarden. In dit geval verandert de interpretatie. Als de WOZ-waarde in een bepaalde buurt of regio dan 10% hoger is dan in een andere buurt of regio, dan daalt de kans op bijstand met bijvoorbeeld 6%. Interpretatie in termen van relatieve WOZ-waarden is mogelijk door in de regressievergelijking niet de WOZ-waarde op te nemen maar de logaritme van de gemiddelde WOZ-waarde.

Analyses laten zien dat het opnemen van de logaritmische woningwaarde inderdaad beter verklaart dan de woningwaarde zelf. De bijbehorende parameter in het model is -0,94 en significant. Als in een wijk de woningwaarde ongeveer 10% hoger is dan in een andere wijk, zal de kans op bijstand ongeveer 9% lager zijn.[1]

Door deze aanpassing verandert het gemiddelde herverdeeleffect (financieel resultaat) van 8,6% naar 8,4%. Eenzelfde daling is te zien bij het ex-ante herverdeeleffect. Per saldo is het raadzaam om de gemiddelde woningwaarde logaritmisch in de vergelijking op te nemen.

Extra arbeidsmarktindicatoren

Een andere genoemde optie is het toevoegen of vervangen van de arbeidsmarktindicatoren door alternatieve indicatoren. Hierbij is gewezen op de indicatoren 'kansen op de arbeidsmarkt' die door Atlas voor gemeenten ontwikkeld zijn. Bij elke indicator is gekeken in hoeverre deze significant is in het

[1] *Dit wordt berekend door de formule: exp(-0,94) - 1 = -0,09*

verklaringsmodel. Deze indicatoren 'kansen op de arbeidsmarkt' geven weer in hoeverre er banen beschikbaar zijn, waarbij is gecorrigeerd voor het aantal mensen dat in de omgeving woont. Op die manier wordt ook de concurrentie om die banen in de indicator meegenomen.

Tabel 2. Schattingsresultaten bij toevoeging van extra arbeidsmarktindicatoren

Indicator	Geschatte parameter in model (p-waarde)
- kansen arbeidsmarkt	-2,36 (0,02)
- kansen arbeidsmarkt laagopgeleiden	-0,90 (0,08)
- kansen arbeidsmarkt middelbaaropgeleiden	-0,26 (0,66)
- kansen arbeidsmarkt hoogopgeleiden	-3,47 (0,00)
- kansen arbeidsmarkt incl. correcties grensoverschrijdende pendel	-2,29 (0,03)
- kansen arbeidsmarkt laagopgeleiden incl. correcties grensoverschrijdende pendel	-0,83 (0,10)
- kansen arbeidsmarkt middelbaaropgeleiden incl. correcties grensoverschrijdende pendel	-0,17 (0,77)
- kansen arbeidsmarkt hoogopgeleiden incl. correcties grensoverschrijdende pendel	-3,41 (0,00)

Bron: SCP-verdeelmodel

Het blijkt dat een groot deel van de resultaten niet significant is. Opvallend is dat de indicator voor de kansen op de arbeidsmarkt voor laag- en middelbaaropgeleiden niet significant is. Dit geldt echter wel voor de indicator hoogopgeleiden. Een relatief hogere beschikbaarheid van banen voor hoogopgeleiden in een omgeving lijkt een gunstig effect te hebben op de werkgelegenheid in de nabije omgeving. Ook kan de aanwezigheid van hoogopgeleiden duiden op een relatief gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven, waardoor de baankansen in de omgeving in algemeenheid stijgen.Daarnaast geldt waarschijnlijk ook dat de concurrentie voor hoogopgeleiden bepalender is voor de mate waarin bijstand voorkomt dan de concurrentie voor middelbaar- en laagopgeleiden vanwege verdringing op de arbeidsmarkt. Als veel hoogopgeleiden concurreren om een baan, dan dringen zij de laagopgeleiden weg, ondanks dat er voorde laagopgeleiden wel voldoende banen aanwezig kunnen zijn.

Het bleek dat van de beide indicatoren 'kansen arbeidsmarkt hoogopgeleiden' de indicator met de correctie voor grensoverschrijdende pendel een iets hogere verklaringsgraad heeft. Daarom nemen we deze op in het model.

Een gevolg van het toevoegen van de kansen op de arbeidsmarkt is wel dat de dummy-indicator 'slechte beschikbaarheid van werk' die reeds in het eerdere model was opgenomen minder belangrijk wordt. De parameter verschuift dan van 0,16 naar 0,09 met een p-waarde van 0,075. We geven de voorkeur aan een model met duidelijk significante parameters en laten om deze reden de dummy-indicator betreffende de beschikbaarheid van werk weg.

Deze wijziging leidt tot een daling van het gemiddelde herverdeeleffect (financieel resultaat) van 8,6 naar 8,3%. Het ex-ante herverdeeleffect daalt naar 4,6%. Per saldo is het raadzaam om deze wijziging op te nemen.

Resultaten

Uiteindelijk is het voorstel om voor de budgetverdeling van 2015 de gemiddelde WOZ-waarde in een buurt te vervangen door de logaritme ervan en de indicator 'slechte beschikbaarheid van werk' te vervangen door de indicator 'arbeidsmarktkansen voor hoogopgeleiden met correctie voor grens-overschrijdende pendel'.

Deze twee aanpassingen geven een beter verklaringsmodel. Daarnaast verlagen deze wijzigingen het herverdeeleffect (financieel resultaat) van 8,6% naar 8,1%. Het ex-ante herverdeeleffect daalt van 4,8% naar 4,4%. Deze resultaten zijn in meer detail in bijlage B opgenomen.

Tabel 3 laat de wijzigingen zien. Vrijwel alle overige parameters van het model blijven vrijwel gelijk.

Tabel 3
Geschatte parameters huidig model en vernieuwd model

	Huidig	Nieuw
	Coeff.(p-waarde)	Coeff.(p-waarde)
Individuele kenmerken		
Eenoudergezin – vrouw	1,08 (0,00)	1,08 (0,00)
Eenoudergezin – man	0,26 (0,00)	0,27 (0,00)
Paar zonder kinderen	-1,91 (0,00)	-1,89 (0,00)
Paar met kinderen	-0,91 (0,00)	-0,90 (0,00)
15-24 jaar	-0,81 (0,00)	-0,81 (0,00)
55-65 jaar	0,43 (0,00)	0,42 (0,00)
Huurwoning·indicator belastingdienst	2,37 (0,00)	2,35 (0,00)
Niet-westerse achtergrond	0,75 (0,00)	0,74 (0,00)
Lage opleiding	0,67 (0,00)	0,67 (0,00)
Hoge opleiding	-0,35 (0,00)	-0,34 (0,00)
Arbeidsongeschiktheidsuitkering	-1,74 (0,00)	-1,73 (0,00)
Arbeidsbeperking	1,33 (0,00)	1,33 (0,00)
Omgevingskenmerken		
Gemiddelde woningwaarde (buurt, x 100.000 euro)	-0,38 (0,00)	
Gemiddelde woningwaarde (buurt, x 100.000 euro, logaritmisch)		-0,95 (0,00)
Slechte leefbaarheid (buurt)	0,23 (0,00)	
Kansen op de arbeidsmarkt (hoogopgeleiden, met grenscorrectie)		-3,96 (0,00)
Netto arbeidsparticipatie (Corop-gebied)	-0,06 (0,00)	-0,04 (0,02)
Constante	-0,44 (0,67)	1,83 (0,00)
*Effecten van***		
- Corop-gebied	0,12 (0,00)	0,12 (0,00)
- Gemeente/samenwerkingsverband	0,05 (0,00)	0,05 (0,00)
- Wijk	0,16 (0,00)	0,16 (0,00)
Aantal observaties	106.832	106.832
Aantal Corop-gebieden	40	40
Aantal gemeenten/samenwerkingsverbanden	314	314
Aantal wijken	2419	2419

Bron: SCP-verdeelmodel Participatiewet

Middelen over 3 jaar bij kleine gemeenten
In het huidige model is aangenomen dat de kleine gemeenten (<15.000 inwoners) verdeeld worden op basis van hun historisch aandeel in het jaar t-2. Middeling van meerdere jaren zou een mogelijke verbetering kunnen zijn. In dat geval wordt het budget gebaseerd op het gemiddelde van de historische budgetaandelen over de jaren t-2, t-3 en t-4. Het voordeel van middeling is dat het budget voor gemeenten stabieler wordt en daarmee beter voorspelbaar. Deze berekening is doorgevoerd onder de aanname dat het totale budgetaandeel voor kleine gemeenten in het budgetjaar wel overeen blijft komen met het budget van jaar t-2.

Een tweede voordeel is dat de korte-termijn-prikkelwerking bij kleine gemeenten zal stijgen. Een gemeente die een besparing weet te realiseren, wordt nu na 2 jaar gekort in het budget. Bij middeling geldt dat dit over een periode van 3 jaar gebeurt; eenderde na 2 jaar, tweederde na 3 jaar en pas na 4 jaar wordt de besparing volledig in het budget verwerkt. In de tussentijd heeft de gemeente een voordeel van de besparing. Op langere termijn is de prikkelwerking (net als bij verdeling op basis van het historisch aandeel in het jaar t-2) afwezig.

Een gevolg is dat het gemiddelde absolute herverdeeleffect (financieel resultaat) iets zal stijgen: van 8,1% naar 8,5%. Dit is volledig het gevolg van de stijging van de herverdeeleffecten bij de kleine gemeenten. Daar stijgt het gemiddelde van 8,9% naar 9,7%. Het aantal gemeenten met een tekort van meer dan 10% stijgt van 40 naar 50. Het aantal met een dergelijk overschot van 23 naar 27. De reden hiervoor is dat het budget van t-2 uiteindelijk een betere voorspeller voor de uitgaven in het budgetjaar is, dan het gemiddelde over de 3 voorgaande jaren.

In de statistieken zullen de ex-ante herverdeeleffecten groter worden omdat die in het huidige model bij deze groep gemeenten per definitie op nul staan. Dit komt omdat bij de ex-ante herverdeeleffecten het budget wordt vergeleken met de uitgaven uit het jaar t-2. Als het budget ook op dit jaar gebaseerd wordt, zal het ex-ante herverdeeleffect per definitie nul zijn (zie ook bijlage A). Bij middeling is dit niet meer het geval.

Middeling zal er dus voor zorgen dat de korte-termijn-prikkelwerking stijgt. Structureel bezien is de prikkelwerking echter nihil. Wel wordt het budget beter voorspelbaar. De herverdeeleffecten bij deze groep zullen wel iets groter worden. Het budget van t-2 is namelijk een betere indicator voor de uitgaven in het budgetjaar dan de middeling over 3 jaar. Per saldoachten wij middeling een te overwegen aanpassing.

Compartimentering budgetten
Een laatste te beantwoorden vraag in deze notitie is in hoeverre compartimentering noodzakelijk is. Dit betekent dat de verhouding van het budgetaandeel voor grote, middelgrote en kleine gemeenten geijkt wordt aan de uitgaven in het jaar t-2. Hierdoor wordt de situatie voorkomen dat individuele kleine gemeenten getroffen worden door een relatief grote budgetteruggang veroorzaakt door een wijziging in de budgetverhouding tussen kleine en grote gemeenten.

In het huidige model is al compartimentering toegepast. Bij kleine gemeenten met minder dan 15.000 wordt het budgetaandeel gebaseerd op het jaar t-2. Het

restant is beschikbaar voor de middelgrote en grote gemeenten. De vraag is dan of er nog compartimentering moet plaatsvinden tussen middelgrote (tot 40.000 inwoners) en grote gemeenten (boven 40.000 inwoners). Op basis van het jaar budget 2012 lijkt dit niet nodig te zijn. Als er wel gecompartimenteerd zou worden tussen deze twee groepen, zouden de budgetten voor de middelgrote gemeenten iets dalen (0,5%) en de budgetten voor de grote gemeenten iets stijgen (0,7%), maar het teken van dit effect kan per jaar verschillen. Per saldo lijkt compartimentering tussen deze twee groepen niet noodzakelijk te zijn.

Tot slot

Deze notitie geeft de resultaten weer van enkele modelaanpassingen die op heel korte termijn te realiseren bleken. Ons inziens zorgen twee aanpassingen elk voor een inhoudelijke verbetering van het model (zowel het verklaringsmodel, als de verdeelsystematiek). De theoretische dekking van de toegevoegde arbeidsmarktindicator is breder dan de indicator die oorspronkelijk gekozen was. Daarnaast zorgt het opnemen van de woningwaarde als logaritme voor een betere verklaring en ook een meer inhoudelijke interpretatie.

De uitsplitsing van de indicator huurwoning in meerdere typen doet in principe recht aan de diversiteit in de populatie huurders en zou daarom in het model opgenomen moet worden, maar geeft op dit moment nog moeilijk interpreteerbare effecten op de herverdeling. Deze huurindicator is gebaseerd op het adres van de woning en dat kan tot een mismatch leiden met betrekking tot de feitelijke situatie van het huishouden. Dit kan vooral bij grote steden het geval kan zijn. Daarom is het belangrijk om deze uitsplitsing verder te onderzoeken. Dit zal in het komende najaar gebeuren.

Middeling is een te overwegen maatregel, maar zal voor meer herverdeeleffecten zorgen. Daartegenover staat het voordeel van meer stabiliteit en een grotere korte-termijn-prikkelwerking. Compartimentering zorgt vooral voor kleinere gemeenten voor stabielere budgetten en is daarom noodzakelijk voor het model. Compartimentering tussen middelgrote en grote gemeenten lijkt niet noodzakelijk.

Bijlage A

Herverdeeleffecten: ex-ante en financieel resultaat

Er zijn twee mogelijkheden om de herverdeeleffecten te berekenen. Het beste kunnen de herverdeeleffecten bepaald worden door een vergelijking te maken tussen het budget en de daadwerkelijke uitgaven van een gemeente in een jaar. Dit positieve of negatieve saldo is in de tabellen van dit rapport weergegeven als het herverdeeleffect/financieel resultaat van een gemeente.

Dit *herverdeeleffect als financiële resultaat* kan echter alleen achteraf berekend worden en is bij het vaststellen van de budgetten nog niet bekend. Om bij het vaststellen van de budgetten al een indruk te krijgen van eventuele herverdeeleffecten is het mogelijk om het budget te vergelijken met de uitgaven zoals die op dat moment bekend zijn uit het vorige jaar. Dit noemen we de *ex-ante herverdeeleffecten*. Bij het vaststellen van de budgetten van 2012 worden de budgetten vergeleken worden met de uitgaven van 2010, de meest recente uitgaven die op dat moment beschikbaar zijn. Deze ex-ante herverdeeleffecten moeten dus gezien worden als een voorafgaande inschatting van de mogelijke herverdeeleffecten.

Een belangrijke consequentie bij ex-ante herverdeeleffecten is dat bij gemeenten die op basis van hun historische uitgaven hun budget toegekend krijgen (momenteel de kleine gemeenten), het ex-ante herverdeeleffect per definitie nul is, terwijl ze feitelijk wel financiële risico's lopen. Daarmee zijn de ex-ante herverdeeleffecten vaak kleiner dan de feitelijke overschotten c.q. tekorten bij de gemeenten. Ook bij modellen die specifiek geschat zijn op de recente gegevens, kan er sprake van een onderschatting. Zie hiervoor de discussie in bijlage VI in het eerder verschenen eindrapport. In de diverse daaropvolgende bijlagen zijn ook tabellen met de ex-ante herverdeeleffecten opgenomen.

Bijlage B Herverdeeleffecten

Tabel B.1 Herverdeeleffecten huidig model, corop-variant

		Negatief			Positief		
Gemeentegrootte	Gemiddeld absoluut hve	Aantal	Gem. Effect	Aantal > 10%	Aantal	Gem. Effect	Aantal> 10%
Herverdeeleffect (Financieel resultaat)							
0-25 dzd	9,0	108	9,3	41	87	8,6	22
25-50 dzd	8,7	69	6,9	15	73	10,4	28
50-100 dzd	8,0	18	7,4	5	27	8,4	9
100-250 dzd	7,1	12	5,7	1	10	8,8	3
250+ dzd	2,2	4	2,2	0	0	-	0
Totaal gemeenten	8,6	211	8,0	62	197	9,2	62
Ex-ante herverdeeleffect							
0-25 dzd	1,5	118	0,5	1	77	2,9	4
25-50 dzd	7,9	60	5,6	12	82	9,6	32
50-100 dzd	8,1	19	5,9	5	26	9,8	11
100-250 dzd	7,3	14	5,4	2	8	10,5	3
250+ dzd	2,9	3	3,0	0	1	2,7	0
Totaal gemeenten	4,8	214	2,8	20	194	7,0	50

Bron: SCP-verdeelmodel Participatiewet

Tabel B.2 Herverdeeleffecten aangepast model, met logaritmische woningwaarde en arbeidsmarktindicator hoogopgeleiden

		Negatief			Positief		
Gemeentegrootte	Gemiddeld absoluut hve	Aantal	Gem. effect	Aantal > 10%	Aantal	Gem. effect	Aantal> 10%
Herverdeeleffect (Financieel resultaat)							
0-25 dzd	8,9	110	9,0	40	85	8,7	23
25-50 dzd	7,7	73	6,2	14	69	9,4	24
50-100 dzd	7,3	24	4,7	2	21	10,4	8
100-250 dzd	7,1	12	5,6	1	10	8,9	3
250+ dzd	2,3	3	3,0	0	1	0,1	0
Totaal gemeenten	8,1	222	7,4	57	186	9,1	58
Ex-ante herverdeeleffect							
0-25 dzd	1,4	120	0,5	0	75	2,9	2
25-50 dzd	7,1	66	4,9	8	76	9,1	28
50-100 dzd	7,7	16	6,0	2	29	8,6	11
100-250 dzd	8,2	13	6,3	2	9	10,8	5
250+ dzd	2,3	3	2,6	0	1	1,5	0
Totaal gemeenten	4,4	218	2,6	12	190	6,6	46

Bron: SCP-verdeelmodel Participatiewet